

Mérsékelten bizakodó

A vajdasági magyar fiatalok jövőképe

Milyen a fiataljaink jövőképe? Mikor szeretnének családot alapítani? Hány gyermeket vállalnának? Félnek-e attól, hogy felnőtt korukra munkanélküliekké válnak? Bízna-e Szerbia jövőjében, vagy inkább kivándorolnának? Számos olyan kérdés, amely nemcsak magukat a fiatalokat, hanem azok szüleit, a felnőtteket is érdekli. Válasz viszont nagyon kevés akad, főleg olyan, amelyik valamilyen tudományos megalapozottsággal is bír, valamilyen valós adatokból táplálkozik. Ezért is döntöttünk úgy, hogy inkább több folytatásban, de egyetlen részletet sem kihagyva ismertetjük olvasóinkkal a zentai Identitás Kisebbségkutató Műhely erre vonatkozó adatgyűjtésének eredményeit. A Műhely az idei Nyári Ifjúsági Játékok látogatóiból alakította ki 573 fős mintáját, a kutatást vezette és a jelentést összeállította Badis Róbert, a kapott eredményeket a Magyar Szó publikálja elsőként.

1. BEVEZETŐ

A IX. Nyári Ifjúsági Játékokat 2008. július 22-e és július 26-a között tartották meg Zentán. A rendezvényt zömében magyar fiatalok látogatják. Napközben kulturális programok és a csapatversenyek zajlanak, esténként pedig több helyszínen különböző zenei stílusú koncertek szórakoztatják az odalátogatókat. Ez a rendezvény számít a legtömegesebb vajdasági magyar rendezvénynek, annak ellenére, hogy az idősebb korosztályt egyre kevésbé tudja megszólítani. A rendezvényre 2008-ban 23 ezren látogattak el. Az Identitás Kisebbségkutató Műhely 2008-ban már másodszor végzett adatgyűjtést a rendezvényen. Idén a kutatás középpontjában a fiatalok kultúrafogyasztása állt: olvasási, tévézési és rádióhallgatási szokásaik, értékrendjük és jövőképük. Jelen tanulmány a minta jellemzőinek ismertetése után a fiatalok jövőképével foglalkozik.

2. A KUTATÁS MÓDSZERE

Az 573 fős minta kialakításánál igyekeztünk a reprezentativitásra törekedni. A kérdezőbiztosok véletlenszerűen választották ki azokat, akikről lekérdezték a kérdőívet. Egy ifjúsági fesztiválról lévén szó, viszonylag magas volt a „potenciális” együttműködési hajlandóság, viszont a válaszmegtagadók aránya is magas volt. Ez a látszólagos ellentmondás nem a kutatás elutasításának szólt. (A válaszmegtagadás legfőbb oka az volt, hogy nem érték rá a megkérdezettek). A kérdőívezés reggel 9 órától délután 18 óráig tartott, amit azért fontos megemlíteni, mert a napközbeni programok látogatóinak jellemzői eltérnek az esti programokétól. Így a mintában felülreprezentáltak azok aránya, akik a rendezvény területén sátoroztak a kutatás ideje alatt.

3. A MINTA JELLEMZŐI

Nemek szempontjából az 573 fős minta igen „kiegyensúlyozott”, mivel a megkérdezettek 50,5 százaléka férfi, 49,5 százaléka pedig nő. A Játékok közönsége továbbra is fiatal, zömében középiskolások, illetve főiskolai vagy egyetemi hallgatók. A megkérdezettek átlagéletkora 20,2 év. A férfiak átlagéletkora valamivel magasabb (20,8 év), mint a nők esetében (19,6 év).

4. JÖVŐKÉP

A kérdőívben felsoroltunk olyan eseményeket a fiataloknak, amelyek általában fontos részei a felnőtté válásnak, illetve a(z) (anyagi) függetlenségnek és a szülőktől való függetlenedés mutatóinak lehet tekinteni. Arra kértük a megkérdezetteket, hogy amennyiben már megtörtént az esemény az életükben, akkor mondják meg, hogy mikor (hány évesen), amennyiben még nem, akkor mondják meg, hogy szerintük mikor fog megtörténni. Nézzük meg először azokat az adatokat, amelyek azokra a fiatalokra vonatkoznak, akik már megélték a felsorolt eseményeket.

Első eseményként a *saját költségre történő nyaralást* említettük, ami jelent egyfajta függetlenedést a szülőktől (nyári munkával megkeresett pénz), azonban még nem feltétlenül jár teljesen önálló étellel. A diákok 30,4

százaléka tudott úgy beszámolni erről az eseményről, hogy már megtörtént vele, és átlagosan 19,08 évesen. A férfiak esetében az átlagéletkor valamivel magasabb (19,21 év), mint a lányok esetében (18,83 év).

A következő esemény a szülői házon belüli függetlenedést mutatja: *akkor jönni-menni, amikor akarok*. A megkérdezettek 72,9 százalékára vonatkozik ez az állítás múlt időben. A megkérdezettek átlagosan 16,76 éves koruktól érzik úgy, hogy akkor jönnek-mennek, amikor akarnak. A férfiak esetében ez a kor 16,58 év, a lányoknál pedig 16,99.

A harmadik esemény a szülői házból való kiköltözés, illetve a szülőktől függetlenül élés volt. A megkérdezettek 11,7 százaléka él külön a szüleitől függetlenül. Az elköltözéskor a fiatalok átlagéletkora 19,43 év volt. Érdekes, hogy a férfiak esetében magasabb az átlagéletkor (20 év), mint a nők esetében (18,77 év).

Negyedik eseményként arra voltunk kíváncsiak, hogy hány évesen szerezték *első szexuális tapasztalataikat* a fiatalok. A megkérdezettek 77 százaléka volt már túl első szexuális tapasztalatán. Átlagosan 16,56 évesen szerezték szexuális tapasztalatot, a fiúk valamivel hamarabb (16,49 évesen), mint lányok (16,64 évesen).

A megkérdezettek 19,2 százaléka *keres annyi pénzt, hogy gondoskodni tudjon magáról*. Ez átlagosan 20,12 éves koruktól igaz rájuk: a fiúkra 20 éves koruktól, a lányokra pedig 20,57 koruktól igaz.

A megkérdezettek 12 százaléka *él vagy élt már együtt élettárral*. Átlagosan 20,16 évesen éltek együtt állandó partnerrel: a férfiak 20,63 évesen, a nők pedig 19,38 évesen.

Hatodikként arra voltunk kíváncsiak, hogy *hány évesen házasodtak* a megkérdezettek. A minta mindösszesen 2,3 százaléka élt házasságban a kérdés időpontjában, és átlagosan 23,62 évesen házasodtak (a férfiak 24,14, a nők pedig 23 évesen).

Gyermeke a megkérdezettek 2,3 százalékának volt. A *gyermekvállalás* átlagosan 25,15 éves korban történt (a férfiak esetében 28 évesen, a nők esetében 22,71 évesen).

A megkérdezettek 36 százaléka már *beszélgetett jót politikai témákról*. Átlagosan ez 17,85 évesen történt, és nem mutatkozik jelentősebb különbség a nők (17,80 év) és a férfiak (17,95) között.

Kilencedikként arra voltunk kíváncsiak, hogy *mikor voltak/lesznek először munkanélküliek* a megkérdezettek. A minta 15 százaléka már volt munkanélküli valamikor, általában a tanulmányok befejeztével, átlagosan 19,87 évesen. Nincs nemek közötti különbség ebben a tekintetben.

Megkérdeztük azt is, hogy mikor dolgoztak *először egész állásban*. A minta 21,1 százaléka tudott beszámolni arról, hogy már volt/van teljes állása. Átlagosan 20,14 évesen helyezkedtek el, a férfiak valamivel fiatalabban (19,88 évesen), mint a nők (20,93 évesen).

A függetlenedésnek egyik fontos mutatója, hogy mikor engedik el a szülők először *egyedül a gyermeküket szórakozni*. Ez a megkérdezettek 91,8 százaléknál már megtörtént, átlagosan 15,48 évesen. A fiúkat valamivel fiatalabban engedik el a szülők (15,40 évesen), mint a lányokat (15,57 éves korban).

A megkérdezettek 81,2 százaléka már *kipróbálta a cigarettát*, átlagosan 14,19 évesen. (A férfiak 13,86 évesen, a lányok pedig 14,53 évesen). A megkérdezettek 44 százaléka cigarettázik vagy cigarettázott már rendszeresen. Átlagosan 15,99 éves koruktól cigarettáznak a fiatalok. (A férfiak valamivel hamarabb, 15,81 éves koruktól, mint a lányok, 16,26 éves koruktól.)

Az *alkoholt* a minta 94,8 százaléka kipróbálta már, a férfiak átlagosan 13,72 évesen, a lányok pedig 14,06 évesen.

Most vizsgáljuk meg azt, hogy azok a fiatalok, akik életében még nem következtek be ezek az események, mit gondolnak arról, hogy mikor fog velük megtörténni az adott esemény. Ezekből az adatokból körvonalazódhat a fiatalok jövőképe, ugyanis látni fogjuk, hogy mikorra „tervezik” az adott esemény bekövetkezését.

A megkérdezettek 69,6 százaléka *még nem szervezett saját költségre nyaralást*, ami nem meglepő, hiszen a legtöbben még tanulók, és a szüleikkel élnek. Azonban érdekes, hogy mit gondolnak, mikor engedhetik ezt meg maguknak, hiszen az már egy anyagi függetlenséget jelent. A fiúk szerint átlagosan 23,90 évesen, a lányok pedig 23,10 évesen fognak nyaralni saját kontójukra.

A megkérdezettek 88,3 százaléka még a *szülői házban él*, és megítélésük szerint átlagosan 24,29 évesen fognak elköltözni otthonról. Érdekes, hogy a

nők átlagosan másfél évvel hamarabb „terveznek” elköltözni a szülői házból (23,57 évesen), mint a férfiak (25,05 évesen). Amint látjuk, ez az időpont nagyjából egybeesik a felsőfokú tanulmányok befejezésével.

A minta 23 százaléka még *nincs túl első szexuális élményén*, és átlagosan 19,67 évesen tervezik, hogy ez be fog következni. Érdekes, hogy a lányoknál az átlag 19,05 év, míg a fiúknál 20,82 év.

A fiatalok 80,8 százaléka *még nem keres elég pénzt ahhoz, hogy elartsa saját magát*. A fiatalok szerint 23,68 évesen fognak majd annyi pénzt keresni, hogy elartsák saját magukat. Nemek közötti különbség alig mutatkozik: férfiak 23,83 évesen, nők 23,79 évesen. Érdekes, hogy nem mutatkozik különbség ebben a kérdésben aszerint sem, hogy milyen jellegű településen lakik az illető (nagyváros, kisváros, falu). Egyedül, amiben különbség mutatkozik, az, hogy milyen oktatási intézménybe jár az illető: előreláthatóan minél később lép ki az oktatási rendszerből a megkérdezett, annál későbbre teszi azt az időpontot is, hogy elég pénzt keressen.

A következő, egymáshoz is kötődő események az *állandó partnerrel való együttélés, a házasodás és a gyermekvállalás*. Mind a három esemény a fiatalok több mint 80 százalékánál a jövőben fog megtörténni. A megkérdezettek úgy vélik, hogy 24,69 évesen fognak majd együtt élni állandó partnerrel (férfiak 24,83 évesen, a nők pedig 24,57 évesen). „Terveik” szerint házasodni a fiatalok átlagosan 27,20 évesen fognak. A nők valamivel hamarabb (26,92 évesen), mint a férfiak (27,47 évesen). A fenti adatokból látszik, hogy mielőtt összeházasodnának, a fiatalok 2-3 évig élnének együtt partnerükkel. Gyermekvállalást átlagosan 28,38 éves korukra terveznek (a férfiak 28,77 évesen, a nők pedig 27,99 évesen). Jól látható a fenti adatokból, hogy a férfiak a családalapítást és a hozzá vezető úton való elindulást is valamivel későbbre tervezik, mint a nők.

A *politikai témáról* a megkérdezettek 37,5 százaléka még nem beszélgetett komolyan, és ők azok, akik el is zárkoznak a politikától, hiszen úgy vélik, hogy átlagosan 43,76 évesen fognak majd ezzel foglalkozni (a férfiak 45,57 évesen, a nők pedig 42,55 évesen). A megkérdezettek 26,5 százaléka nem válaszolt erre a kérdésre.

A *munkába állás* is fontos állomása a fiatalok életének. A megkérdezettek úgy vélik, hogy átlagosan 24,53 évesen fognak elhelyezkedni teljes állásban (a

férfiak 24,12 évesen, a nők pedig 24,86 évesen). Arra is rákérdeztünk, hogy véleményük szerint hány évesen lesznek először munkanélküliek. Optimista válaszokat kaptunk, hiszen úgy vélekedtek, hogy ez 44,40 évesen fog bekövetkezni. Bár erre a kérdésre két időpont köré összpontosultak a válaszok: egyik csoport a tanulmányainak befejezését jelölte meg, mint a munkanélküliség kezdeti időpontját, a másik csoport pedig a nyugdíjba vonulás időpontját.

A *cigaretta*, illetve az *alkohol* jövőbeni kipróbálása csak nagyon keveseket érintett, mivel a legtöbben már túl vannak rajta. A rendszeres cigarettázástól viszont a fiatalok 42,2 százaléka teljesen elzárkózott.

	Férfi	Nő	Együtt
Saját költségre nyaralni	19,2	18,8	19,0
Jönni-menni, amikor akarok	16,5	16,9	16,7
Elköltözni szülőktől	20,0	18,7	19,4
Szexuális tapasztalatot szerezni	16,4	16,6	16,5
Elég pénzt keresni	20,0	20,5	20,1
Együtt élni partnerrel	20,6	19,3	20,1
Házasodni	24,1	23,0	23,6
Gyermekeket vállalni	28,0	22,7	25,1
Politikáról jól beszélgetni	17,8	17,9	17,8
Munkanélküli lenni	19,8	19,8	19,8
Egész állásban dolgozni	19,8	20,9	20,1
Szórakozni menni	15,4	15,5	15,4
Cigaretta kipróbálni	13,8	14,5	14,1
Rendszeresen cigarettázni	15,8	16,2	15,9
Alkoholt kipróbálni	13,7	14,0	13,9

5. GYERMEKVÁLLALÁS

A családalapításhoz/tervezéshez tartozik az is, hogy hány gyermeket szeretnének vállalni a fiatalok. Köztudott demográfiai adat, hogy a társadalom létszámának stagnálásához a házaspároknak átlagosan 2,4 gyermeket kell vállalniuk. A Nyári Ifjúsági Játékokon megkérdezett fiatalok átlagosan 2,46 gyermeket vállalnának.

Hány gyermeket szeretne?	Százalék
Egyet se	2,2
Egyet	5,1
Kettőt	52,0
Hármat	31,3
Négyet	6,1
Öt vagy annál többet	3,3

A fenti adatok a tervezett gyermekeket mutatja, azonban az a tapasztalat, hogy a tervezettnél általában kevesebb gyermeket vállalnak a fiatalok. Látható, hogy a kétgyermekes családmodell a legnépszerűbb a fiatalok körében. Második helyen a három gyermeket vállalók állnak. A megkérdezettek 2,2 százaléka nem vállalna egyetlen gyermeket sem, 5,1 százalékuk pedig egy gyermeket vállalna.

Vizsgáljuk meg azt, hogy a tervezett gyermekek száma melyik társadalmi csoportokban a legmagasabb. Nem mutatkozik markáns különbség a férfiak és a nők között a tervezett gyermekek számát illetően: a férfiak átlagosan 2,42, a nők pedig 2,49 gyermeket vállalnának.

A tervezett gyerekszám különbséget mutat annak alapján, hogy hol élnek a megkérdezettek. Átlagosan a legtöbb gyermeket a nagyvárosban (a definíciónk szerint 50 ezer lélekszám feletti város), legkevesebbet viszont a falvakban élők vállalnák:

Település	Tervezett gyermekszám átlaga
Nagyváros	2,54
Város	2,47
Falu	2,41

A gyermekvállalás összefügg a gazdasági helyzettel is, illetve a gazdasági kilátásokkal, ami egy nagyvárosban természetesen kedvezőbb, mint egy faluban. Ennek köszönhető az, hogy a nagyvárosban több gyermeket vállalnának a fiatalok. A következő táblázatban láthatják a tervezett átlagos gyermekszámot annak alapján, hogy miként tekintenek a megkérdezettek Szerbia jövőbeni gazdasági helyzetére:

Szerbia gazdasági helyzete	Tervezett gyermekszám
Nagymértékben romlik	2,21
Inkább romlik	2,27
Nem változik	2,32
Inkább javul	2,65
Nagymértékben javul	2,91

Látható, hogy összefüggés van a gazdasági helyzet megítélése és a gyermekvállalás között: minél optimistább egy fiatal az ország gazdasági helyzetét illetően, annál több gyermeket vállalna. Ez az összefüggés megvan természetesen a saját gazdasági helyzet megítélése és a gyermekvállalás között: minél jobbnak ítéli valaki saját gazdasági helyzetét, annál több gyermeket vállalna.

Érdekes összefüggés mutatkozik a továbbtanulás és a gyermekvállalás között: akik nem szeretnék továbbtanulni, azok kevesebb gyermeket vállalnának, és akik Magyarországon szeretnék továbbtanulni, azok átlagosan több gyermeket vállalnának, mint akik Szerbiában tanulnának tovább.

Szeretne továbbtanulni?	Tervezett gyermekszám
Igen, Szerbiában	2,40
Igen, Magyarországon	2,75
Igen, de még nem tudja hol	2,29
Nem tudja	2,13
Nem szeretne	2,13

Érdekes összefüggés mutatkozik aszerint is a gyermekvállalást illetően, hogy milyen iskolába jár a megkérdezett. Cáfolódik az a hipotézis, hogy minél magasabb iskolai végzettsége van valakinek, annál kevesebb gyermeket vállal.

Milyen iskolába jár?	Tervezett gyermekszám
Szakközépiskola	2,29
Gimnázium	2,44
Főiskola	2,59
Egyetem	2,64

Összefüggés mutatkozik a vallásosság és a gyermekvállalás között is. Akik ateistának mondták magukat, átlagosan kevesebb gyermeket vállalnának, mint akik vallásosak:

Vallásosság	Tervezett gyermekszám
Nem vallásos, ateista	2,16
Vallásos a maga módján	2,44
Egyházi előírások szerint gyakorolja vallását	2,74

6. ELVÁNDORLÁS

A kutatás kitért arra is, hogy a megkérdezettek elvándorolnának-e Szerbiából, és ha igen, akkor milyen okokból tennék ezt, illetve hogy mely országba emigrálnának. Arra a kérdésre, hogy felmerült-e már a gondolat a megkérdezettben, hogy kivándorolna Szerbiából, a következő eredményeket kaptuk:

	Egyáltalán nem	Foglalkozom a gondolattal	Szívesen elmennék, de nincs rá lehetőségem	Igen, a döntés már megszületett
Férfi	23,7	47,3	15,1	14,0
Nő	29,7	45,4	11,2	13,8
Együtt	26,6	46,4	13,1	13,9

A fiataloknak mindössze kicsivel több, mint negyede biztosan nem vándorolna ki Szerbiából. A megkérdezetteknek közel a fele válaszolta, hogy foglalkozik a kivándorlás gondolatával, ami a potenciális tömegét jelentheti a kivándorlóknak. 13,1 százalék azok aránya, akik szívesen elmennének Szerbiából, de nincs rá lehetőségük. És van egy jelentékeny 13,9 százalék, akik már biztosan eldöntötték, hogy kivándorolnak Szerbiából.

	Egyáltalán nem	Foglalkozom a gondolattal	Szívesen elmennék, de nincs rá lehetőségem	Igen, a döntés már megszületett
15 évnél fiatalabbak	23,1	61,5	15,4	0,0
16–18 évesek	21,1	46,6	14,7	17,6
19–24 évesek	27,7	48,2	10,6	13,5
25–30 évesek	40,0	37,8	15,6	6,7
31 év feletti	55,6	0,0	44,4	0,0

A legfiatalabbakra és a legidősebbekre vonatkozó adatok nem tekinthetők reprezentatívnak az alacsony elemszám miatt (a 15 évnél fiatalabbak 13-an, a 31 évnél idősebbek pedig 9-en voltak). A középiskolások körében magasabb arányban találunk olyanokat, akik szívesen elmennének, de nincs rá lehetőségük, míg az egyetemista korúaknál csökken ez az arány, mivel lehetőséget találhatnak az egyetemen külföldre távozni, vagy külföldi munkalehetőséget tudnak találni. Elgondolkodtatóan magas a külföldre vándorlók potenciális aránya: 73,4 százaléka a fiataloknak esik ebbe a kategóriába.

Rákérdeztünk arra is, hogy mi lenne a fő oka kivándorlásuknak. Az elvándorlás leginkább a rossz anyagi körülmények miatt történne, és csak kevesen jelölték az elvándorlás fő okaként a hátrányos kisebbségi helyzetet.

Elvándorlás fő oka	Százalék
Családegyesítés	2,0
Jobb megélhetés	72,0
Hátrányos kisebbségi helyzet	6,9
Egyéb	19,1

Az egyéb kategóriába tartoznak a tanulmányok folytatása külföldön, az utazás, a kíváncsiság, emberek megismerése.

A migráció a legkülönbözőbb célországokba történne. Azokat az országokat soroljuk fel a következő táblázatban, amelyeket a megkérdezettek legalább egy százaléka említett:

Célország	Százalék
Amerikai Egyesült Államok	4,0
Nagy-Britannia	4,9
Ausztrália	1,7
Ausztria	1,9
Franciaország	2,1
Hollandia	2,1
Horvátország	1,0
Kanada	3,3
Magyarország	24,3
Németország	6,8
Olaszország	2,3
Spanyolország	1,0
Svájc	2,4
Svédország	1,0
Egyéb országok:	41,2

A legnépszerűbb országok Magyarország, Németország, Nagy-Britannia, Amerikai Egyesült Államok és Kanada. Toronymagasan Magyarország vezet a célországok között, azonban célországnak a kivándorlóknak mindösszesen 24,3 százaléka választaná.

7. SZERBIA GAZDASÁGI HELYZETÉNEK MEGÍTÉLÉSE

A jövőkép szempontjából nagyon fontos a saját ország gazdasági fejlődésének megítélése. Egy ötfokú skálán kellett osztályozniuk a megkérdezetteknek, hogy hogyan látják Szerbia (gazdasági) helyzetét a következő három évben:

Szerbia gazdasági helyzete	Százalék
Nagymértékben romlik	3,8
Inkább romlik	16,6
Nem változik	36,3
Inkább javul	38,2
Nagymértékben javulni fog	4,2

Legtöbben azok vannak, akik szerint az ország gazdasági helyzete inkább javulni fog. Őket követik azok csoportja, akik szerint nem lesz változás a következő három évében. 16,6 százalék szerint inkább romlani fog a gazdasági helyzete Szerbiának. A megkérdezettek 3,8 százaléka szerint nagymértékben romlik, 4,2 százalék szerint pedig nagymértékben javulni fog Szerbia helyzete.